

УДК 336.7-044.372

Данилишин В.І.,
к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів
Івано-Франківський інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ ДЕПОЗИТНОГО ПОРТФЕЛЮ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, яка, головним чином, зачепила банківську систему України ще більш поглибила протистояння між фінансово-кредитними установами за залучення дешевого виду залучених коштів – депозитів ресурсів. Акумулюючи і раціонально розподіляючи фінансові кошти шляхом залучення їх у певних суб'єктів господарювання та у населення, держава створює всі передумови для ефективного розвитку банківської системи України. Важливість і значимість даної проблеми полягає у виборі комерційними банками оптимального рішення щодо розв'язання даного завдання на основі взаємоузгодження інтересів усіма учасниками процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку даної проблематики щодо формування депозитного портфелю комерційних банків здійснили зарубіжні вчені, зокрема, проблеми формування ефективної депозитної політики вивчали такі науковці як Е. Долан [10], П. Роуз [28], які здійснили ряд напрацювань щодо формування депозитних ресурсів комерційних банків як основної складової ресурсної бази фінансово-кредитних установ. Проблемам формування і розвитку вітчизняної банківської системи у пострадянській період присвячені праці значної когорти українських вчених-економістів, зокрема, професорів Алексеєнка М. М.[1], Васюренка О. В. [4-6], Дзюблюка О.В. [24], І. Івасіва та А. Мороза [21], Онишко С. В. [21], М. Савлука [21], якими здійснено значний обсяг фундаментальних теоретико-методологічних досліджень щодо формування, розвитку й ефективності функціонування банківської системи в Україні.

Дослідження функціонування ринку депозитних ресурсів комерційними банками є сферою наукових інтересів Витвицького М. [6], Дмитрієвої О. [11-12], Д'яконової І. [14-15], Кириленка В. [16], Коваль С. [17], Мамонтова А. [20], Олійника Д. [23], Рисіна В. [27] та інших дослідників.

Питанням здійснення ефективної депозитної політики комерційними банками об'єктами дослідження у Данілової Т. і Решетової А. [9], Дребот Н. та Галько О. [13], Лобанова А. [19], Черепа А. і Двигун Т. [33].

Проте багато питань, що стосуються аналізу формування депозитної політики ще не у повній мірі розглянуті і вивчені, що й вимагає аналізу даної проблеми на національному рівні.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз розвитку депозитної політики та формування депозитних ресурсів комерційними банками в умовах сучасного розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку фінансово-кредитної системи в Україні за останній період відбувається в умовах фінансової кризи, яка досить відчутно вплинула на стан банківської системи. Для розвитку банківської системи важливим фактором є розвиток депозитної політики

Для здійснення аналізу розвитку банківської системи України важливим є загальний огляд розвитку банківської системи за п'ятирічний період (таблиця 1).

Так, простежуючи функціонування і розвиток банківських установ в Україні за 2006-2011 роки, простежується незначне зростання кількості комерційних банків, що становить 102,6% у 2007 році відносно 2006 року. Проте, уже з 2008 року по 2010 рік відбувається скорочення кількості комерційних банків в Україні, що у відсотковому співвідношенні становить у 2009 році – 99,5%, у 2010 році – 98,5% відповідно до звітнього року. У 2011 році відбулося незначне збільшення кількості комерційних банків у порівнянні з 2010 роком на 2,1%.

Разом з тим, уже прослідковуючи п'ятирічний період функціонування діяльності комерційних банків зросла кількість комерційних банків на 2,6%.

У певній мірі зростає і кількість банків, які мають ліцензію НБУ і у 2006 році становить 88,1%, у 2007 році – 88,4%, у 2008 році – 92,9%, у 2009 році – 92,4%, у 2010 році – 90,7%, у 2011 році – 90,7%.

Досліджуючи ж по роках динаміку зміни у відсотковому співвідношенні кількості комерційних банків, які мають ліцензію НБУ, бачимо, що відсоток даних установ у 2007 році становить 102,9% відносно 2006 року, у 2008 році становить 105,1 % відносно 2007 року, в 2009 році становить 98,9 % відносно 2008 року, у 2010 році становить 96,7% відносно 2009 року. В 2011 році залишається незмінною кількість комерційних банків, які мають ліцензію НБУ відносно 2010 року і на 3,5% більше відносно 2006 року.

Що ж до питомої ваги комерційних банків з іноземним капіталом серед усіх банківських установ в Україні, то досить помітною стала тенденція їх зростання з 2006 по 2011 роки. Так, зокрема, у 2006 році кількість даних установ становила – 18,1%, у 2007 році – 23,7%, у 2008 році – 26,7%, у 2009 році –

25,9%, у 2010 році – 28,4%, у 2011 році – 26,8%.

Таблиця 1

Динаміка розвитку діяльності комерційних банків в Україні у 2006-2011 роках

Рік	Кількість банків, од.	Кількість комерційних банків, що мають ліцензію НБУ, од.	Комерційні банки, що мають ліцензії НБУ, %	Кількість банків з іноземним капіталом, од.	Комерційні банки з іноземним капіталом, %
2006	193	170	88,1	35	18,1
2007	198	175	88,4	47	23,7
2007 р. у % до 2006 р.	102,6	102,9		134,3	
2008	198	184	92,9	53	26,7
2008р. у % до 2007р.	100,0	105,1		112,8	
2009	197	182	92,4	51	25,9
2009 р. у % до 2008 р.	99,5	98,9		96,2	
2010	194	176	90,7	55	28,4
2010 р. у % до 2009р.	98,5	96,7		107,8	
2011	198	176	90,7	53	26,8
2011р. у % до 2010 р.	102,1	100,0		96,4	
2011р. у % до 2006р.	102,6	103,5		151,4	

Джерело: [3]

Резюмуючи і підводячи підсумок щодо результатів діяльності комерційних банків бачимо, що найбільше за досліджуваний період має місце зростання кількості банків з іноземним капіталом та кількості банків, які мають ліцензію НБУ, що є вагомим свідченням про впливання іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему.

Щодо структури залучених депозитів у розрізі окремих секторів економіки розглянемо їх видову структуру (таблиця 2).

Таблиця 2

Структура залучених депозитів у розрізі секторів економіки, %

Сектор економіки	Станом на:	
	01.01.2011 році	01.01.2012 році
1. Депозити інших секторів економіки	59,7	56,6
2. Нефінансові корпорації	25,0	27,7
3. Нерезиденти	5,6	6,0
4. Депозитні корпорації	4,7	5,1
5. Інші фінансові корпорації	4,1	3,9
6. Сектор загальнодержавного управління	0,9	0,7

Джерело: [3]

У структурі залучених депозитів у розрізі секторів економіки одне з найбільш чільних місць займають депозити інших секторів економіки, частка якого становить більше 50 % в структурі усіх депозитів. Разом з тим, у структурі залучених депозитів на 1.01. 2011 року значне місце займають нефінансові корпорації (25,0%), депозити нерезидентів (25,0%), залучені депозити депозитних корпорацій (4,7%) та депозити інших фінансових корпорацій (4,1%). Досить незначна частка депозитних ресурсів за вище згадуваний період – менше 1% належала сектору загальнодержавного управління у 2010 році.

Деяко видозмінена ситуація має місце у 2011 році, де відбувається зниження рівня депозитних ресурсів у таких секторах економіки як сектор загальнодержавного управління (на -0,2%) та у секторі інших фінансових корпорацій (на -0,2%) і найвищий рівень скорочення депозитних ресурсів має місце у інших секторах економіки (на -3,1%).

Позитивною тенденцією у звітному році є збільшення депозитних ресурсів у секторі депозитних

корпорацій (на +0,4%), збільшилися депозитні ресурси (на +0,4%) та зріс рівень нефінансових корпорацій (на + 2,7%).

Аналізуючи структуру залучених депозитів у розрізі секторів економіки, бачимо більш конкретизовану ситуацію розподілу на ринку депозитних ресурсів (таблиця 3).

Таблиця 3

Структура залучених депозитів за видами діяльності

Вид діяльності	Станом на:	
	01.01.2011 р.	01.01.2012 р.
1. Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	25,2	27,1
2. Переробна промисловість	21,6	19,6
3. Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг продавцям	14,8	15,8
4. Діяльність транспорту та зв'язку	10,4	8,4
5. Добувна промисловість	8,7	11,3
6. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	7,1	6,4

Джерело: [3]

Проводячи розгляд структури залучених депозитів за основними видами діяльності, спостерігаємо, що найвищий рівень структури залучених депозитів у базисному році припадає на торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 25,2%, на переробну промисловість припадає 21,6% залучених депозитів, біля 15% в структурі залучених депозитів припадає на операції нерухомим майном, оренду та інші послуги пов'язані з даним видом діяльності. Дещо більше 10% займають залучені депозити по таких видах діяльності як транспорт і зв'язок, менше 9% в структурі розміщених депозитів займають депозитні ресурси в добувній промисловості. Найнижчу позицію в структурі розміщених депозитних ресурсів займає сільське господарство, мисливство та лісове господарство рівень яких становить 7,1%.

В 2011 році дещо видозмінена тенденція по видах діяльності у економіці держави, де у структурі залучених депозитів одне з чільних місць у зростанні відводиться торгівлі та іншим пов'язаним з нею послугам, де за даним видом діяльності рівень депозитних ресурсів зростає на 1,9%. Друге місце займають депозити добувної промисловості, де їх рівень в 2011 році зростає на 2,6% більше від 2010 року. В третій позиції чільне місце належить операціям з нерухомим майном та пов'язаними з даним видом діяльності послугами.

Структура залучення депозитних ресурсів за видами валют у комерційних банках України в залежності від строків їх залучення проаналізовано в таблиці 4.

Таблиця 4

Структура усіх залучених депозитів за строками та видами валют станом на 01. 01.2012 р., %

Вид валют	Термін залучення депозитів			
	Більше 2 років	Від 1 до 2 років	До 1 року	На вимогу
1. В гривневому еквіваленті	7,3	25,7	31,0	36,0
2. В національній валюті	5,6	22,4	28,4	43,4
3. В іноземній валюті	9,4	29,5	34,3	26,8

Джерело: [3]

Так, проводячи аналіз структури залучених депозитів комерційними банками України за періодичністю, то найнижчий рівень їх спостерігається в довгострокових депозитах (терміном більше 2 років) – 7,3; 5,6 і 9,4 відсотки відповідно. Досить стрімко збільшуються у структурі залучених депозитів вклади з строковим діапазоном від 1 до 2 років, що є цікавою тенденцією, оскільки свідчить про небажання фізичних і юридичних осіб зосереджувати свої фінансові ресурси на депозитних рахунках фінансово-кредитних установ.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, резюмуючи і підводячи підсумок щодо основних тенденцій розвитку і формування депозитного портфелю комерційними банками України, можна стверджувати, що простежується неоднорідність формування депозитних ресурсів за секторами національної економіки та за її основними галузями, що є свідченням про низький рівень довіри юридичних і фізичних осіб до вітчизняної банківської системи України.

Література

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики : монографія / М. Д. Алексеєнко. — К. : КНЕУ, 2002. — 276 с.
2. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; [За ред. А. М. Герасимовича]. — К. : КНЕУ, 2004. — 599 с.
3. Аналітичний огляд банківської системи за 2011 рік / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://urik.com.ua/documents/research/bank_system_IV_kv_2011.pdf
4. Васюренко О.В. Банківський менеджмент : навч. посібник / О.В. Васюренко. — К. : Академія, 2001. — 255 с.
5. Васюренко О. В. Банківський нагляд : підруч. / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. — К. : Знання, 2010. — Книга. — 600 с.
6. Васюренко О.В. Банківські операції : навч. посіб. / О. В. Васюренко. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 318 с.
7. Витвицкий М. Структурированные депозиты / М. Витвицкий // Банковский менеджмент. — 2009. — № 3. — С. 43-47
8. Вовчак О. Причини та наслідки впливу світової фінансової кризи на розвиток банківського і реального секторів економіки України / О. Вовчак, Н. Поляк // Вісник НБУ. — 2009. — № 9. — С. 22–25.
9. Данилова Т.Н. Применение финансовых моделей для исследования кредитно-депозитных стратегий деятельности коммерческого банка / Т.Н. Данилова, А.В. Решетов // Финансы и кредит. — 2008. — № 32. — С. 4-30.
10. Долан Э. Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Долан Э. Дж., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р.Дж. / [Пер. с англ. В. Лукашевича и др.]; Под общ.ред. В. Лукашевича.- М. : Туран,, 1996.
11. Дмитриева Е.А. Депозитные операции в системе услуг коммерческого банка: проблемы их эффективности / Е.А. Дмитриева // Банківська справа. — 2006. — № 2. — С. 18-23.
12. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О.А. Дмитрієва // Фінанси України. — 2008. — № 5. — С 15-17.
13. Дребот Н.П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н.П. Дребот, О.Р. Галько // Регіональна економіка. — 2008. — № 4. — С. 125-132.
14. Д'яконова І.І. Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків / І.І. Д'яконова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_ME/Diakonova_2.pdf
15. Д'яконова І.І. У ефективності банківської системи — економічне зростання України : монографія / І.І. Д'яконова. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. — 92 с.
16. Кириленко В. Аналіз депозитної бази банку / В.Кириленко // Банківська справа. — 2007. — № 5. — С. 31-38.
17. Коваль С.Л. Формування фінансових ресурсів комерційних банків / С.Л. Коваль // Фінанси України. — 2004. — №7. — С. 110-115.
18. Лавров Р. В. Депозитна політика банку в сучасних умовах / Р. В. Лавров // Науковий вісник ЧДІЕУ. — 2010. — № 4 (8) . — С. 182–187.
19. Лобанова А.Л. Ресурсна політика комерційних банків України / А.Л. Лобанова // Фінанси України. — 2005. — №1. — С.88-95. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-3E/09kainss.htm>
20. Мамонтов А. Лояльность клиентов как ключ к увеличению депозитного портфеля / А. Мамонтов // Банковская практика за рубежом. — 2007. — № 11. — С.30-34.
21. Національний банк і грошово-кредитна політика : підручник. / [Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. та ін.]; За ред. А. М. Мороза; Київ. нац. екон. ун-т. — [2-е вид., перероб. і допов.] — К. , 2002. — 476 с
22. Олексенко М. В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі / М. В. Олексенко // Вісник Бердянського ун-ту менеджменту і бізнесу. — 2011. — № 4 (16). — С. 166–171.
23. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності / Д. Олійник // Банківська справа. — 2000. — № 2. — С. 42-44.
24. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : монографія / За ред. д. е. н., проф. О. В. Дзюблюка. — Тернопіль: ТНЕУ, 2010. — 384 с.
25. Рейтинг банків, що втратили найбільше депозитів [Електронний ресурс] / Економічна правда : електронне видання. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/49f8894977fa0>.
26. Рейтинг найбільших українських банків депозитів [Електронний ресурс] / Економічна правда : електронне видання. — Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/49f5582b56c73>.
27. Рисін В.В. Роль депозитів населення у формуванні ресурсної бази банку / В.В. Рисін // Регіональна економіка. — 2007. — № 1. — С. 229-237.

28. Роуз П.С. Банковский менеджмент/ [Под ред. И.В. Башниш, И.Е. Новикова]. – М. : Дело, 1997. – 744 с.
29. Рудан В. Ризики депозитно і діяльності та зв'язок з іншими банківськими ризиками / В. Рудан // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє – 2011. – Вип. 16. – С.131-135.
30. Стрілець Т.М. Ризики депозитної діяльності та зв'язок з іншими банківськими ризиками / Т.М. Стрілець, Н.В. Шаркаді // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 5. – С. 131-135
31. «Табу» на дотермінове зняття депозитів – паніки не буде? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/76736>
32. Чи довіряєте Ви комерційним банкам? [Електронний ресурс]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=438
33. Череп А. Депозитна політика та роль у забезпеченні стабільності комерційного банку / А. Череп, Т. Двигун // Економіка. – 2009. – № 4. – С. 20-26.